

Bertoki in Dragonja, pa vanj – zaradi (so)obstoja slovenskega narečja – lahko umestimo (v teh krajih namreč obstajata obe narečji, zato jih avtorica obravnava kot istrskoslovenske točke atlasa in obenem kot kontrolne (istrskobeneške) točke). Zahodno mejo slovenskega narečja v Istri bi bilo zato ustrežnejše postaviti po črti Cerej–Hrvatini–Bertoki–Kampel–Šared–Dragonja in ne vse do morja, kar avtorica prikaže na Karti slovenskega istrskega narečja (Todorović 2025: 37).

Slika 2: SiLA 1 in SiLA 2
(foto: T. Jakop, junij 2025)

Avtorica ugotavlja, da je za današnja istrska narečja značilno postopno opuščanje značilnosti posameznih narečnih govorov in opozarja na izginjanje (zadnjih) narečnih govorcev, zato je bilo raziskovanje pogosto zelo zahtevno. Avtorica predvideva, da bomo v prihodnjih desetletjih priča stapljanju oziroma poenotenju posebnosti posameznih narečnih razlikov v splošnejšo rižansko in šavrinsko varianto, kasneje pa morda celo v enoten slovenski istrski pogovorni jezik.

Znanstvena monografija – druga v nizu slovenskih jezikovnih atlasov (avtorica je pred tem objavila že *Slovenski*

istrski lingvistični atlas 1 (SiLA 1, 2024) ter 3 zvezke istrskobeneških atlasov) – je zaradi področja raziskovanja tega predela slovenske Istre jezikoslovno zanimiva tako za slovensko kot tudi za sosednje hrvaško in italijansko (romansko) jezikoslovje, zlasti dialektologijo in leksikologijo. Potencialni bralci so tako jezikoslovci, dialektologi in drugi strokovnjaki humanističnih ved kot tudi laična javnost, ki jih zanima avtohtoni jezik v obravnavanih istrskih krajih (Krkavče, Boršt, Nova vas nad Dragonjo, Padna, Sveti Peter, Dragonja, Sečovlje, Strunjan, Tinjan, Koper, Izola, Piran, Dekani, Hrvatini, Škofije, Bertoki, Puče, Sveti Anton, Šared, Pomjan, Buje in Milje) in (istrski) narečni pojavi nasploh. Atlas bo zanimiv in dragocen tudi za ljubitelje jezika in narečij ter zgodovine istrskih vasi in mest, bralcem prvega atlasa (SiLA) pa bo pomembna in zanimiva dopolnitev gradivske zbirke nešteti istrskih izrazov za nova pomenska polja. Naslednji zvezek atlasa bo po besedah avtorice izšel že naslednje leto, tj. 2026.

Tjaša Jakop,

*Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša,
ZRC SAZU, Tjasa.Jakop@zrc-sazu.si*

NOV MLADINSKI ROMAN JANJE VIDMAR

Slovenska pisateljica Janja Vidmar je pri založbi Miš objavila svojo novo knjigo, mladinski roman z naslovom *Samo mulca* (2025). Literarna

ustvarjalka je ena najbolj plodovitih, branih in prevajanih mladinski pisateljic na Slovenskem ter prejemnica pomembnih literarnih nagrad in priznanj, med njimi večernice, desetnice in Glazerjeve listine. Piše scenarije in različne zvrsti, v zadnjem času pa se čedalje bolj uveljavlja tudi kot pisateljica književnih del za odrasle.

Roman *Samo mulca* je napisan v prvi osebi ednine. Filip, star dvanajst let in pol, pripoveduje o svojem potovanju v Umbrio, kamor so ga odpeljali starši, ne da bi si sam to želel, saj bi počitniške dneve raje preživel s prijateljsko družino, najboljšim prijateljem Erazmom in Lejlo, vrstnico, v katero sta zaljubljena oba najstnika. Potarna, zakaj so ga starši sploh spravili na svet, če ga brez usmiljenja izpostavljajo skrajno nečloveškim naporom in hudi vročini. Filip pa vseeno upošteva, kar ga je naučila učiteljica slovenščine, češ da je treba imeti oko, izurjeno za detajle, in natančno opazovati svet. Prepričan je, da bi si za svoje opisovanje zaslužil petico.

Avtorica spet potrjuje svoje dobro poznavanje ravnanja otrok in mladostnikov. Prepričljivo se vživlja v pubertetnikovo doživljanje sveta in življenjskih okoliščin, ki so mu vsiljene, kdaj pa kdaj pa si jih izbere kar sam. Pisateljica tudi vzgaja, vendar nadvse nevsiljivo in s smislom za humor. Potovanje pomeni vračanje v zgodovino ter srečavanje s kulturnimi znamenitostmi in lepoto narave. Z izbranim besediščem je opisano dogajanje v fantovi družini; starši svojega sina načrtno vzgajajo tako, da mu v marsičem puščajo prosto pot. Mama je naprednih in humanih nazorov ter na strani zatiranih. Z očetom si delita gospodinjska opravila,

oče celo bolje kuha od nje. Sina vzgajata z etičnimi vrednotami, vendar pa je zanj poglavitno, da se lahko njegova osebnost razvija svobodno in neovirano. Morda sta v marsičem razumevanje in svoboda nekoliko prevelika, saj je fant kar precej oblasten in nečimrn najstnik, tak, ki rad pretirava in ne premisli, kaj blekne in kako se odziva na dogajanje okrog sebe. Starši so tisti, ki se podreajo njegovim zahtevam. Vedno znova lahko beremo o tem, da je otrokom in najstnikom treba postavljati meje in pravila, do kod smejo iti, v Filipovi družini pa je tako, da meje in zahteve postavi pubertetnik kar sam. Pravi, da bi kateri od njegovih sošolcev pri takih določilih in če bi se pogajal s starši, najbrž nasrkal, njegovi pa popustijo in ga celo ubogajo. Mami ne dovoli več uporabljati ljubkovalnih besed, s kazanjem naklonjenosti in skrbjo zanj ga ne sme sramotiti pred drugimi ljudmi. Vpraša se, kdaj se je ljubi in očarljivi sin prelevil v neznošno in zadirčno tečnobo, ki izbruhne za vsako malenkost, ne pospravlja za sabo in se niti približno ne zna vesti. Toda vse skupaj nikakor ni preprosto in se tudi obrne, ko Filip staršem kupi darilo, posebno afriško masko z velikimi očmi, porisanimi z modro in rumeno barvo in lijakom namesto ust, namenjeno praznovanju, in predlaga, da mora trojica torej praznovati. Kaj neki? Življenje, pribije.

Fant se kritično odziva na dogajanje v svetu. Spoznava, da je v njem veliko krivic. Nekateri ljudje od jutra do večera garajo, a si lahko komaj kaj privoščijo. Kaznovani so za neznatne prekrške, medtem ko jo velike ribe, ki kradejo milijone, odnesejo brez kazni. Najtežje je poiskati pravo pot in

ostati na njej, meni Filipov oče. Ne more pa si kaj, da ne bi tudi dodal: »Povsod je lepo, doma pa je najlepše.« Morda pa je treba na pot tudi zato, da se človek slej ko prej dokoplje do tega spoznanja. Filip se seznani z afriškim dekletom, pribežnico, ki tolče revščino ter je za preživetje primorana prodajati spominke in nakit. Mama in oče na njegovo pobudo vse ponujeno odkupita, toda kasneje se izkaže, da je bila to samo začasna pomoč, saj dekle in njene sorodnike načenejo tja, od koder so prišli; vrniti se morajo v Gano. Filip je nad tem ogorčen. »Ljudem, ki so v stiski, moramo pomagati, ne pa jih odganjati, a ne?« vzklikne. (str. 241) Res je, da velikokrat pretirava in tako ali drugače paberkuje tudi o smrti in možnosti svojega konca, ima pa dobro srce in je sočuten do ljudi, ki jim življenje ne prizanaša.

Filip ves čas ohranja telefonsko povezavo s prijateljem Erazmom, toda v tem razmerju gre za nekakšno tekmovanje. Rad se postavlja pred vrstnikom, ki je ostal doma in se mu gotovo ne dogaja toliko zanimivega, kot je na potovanju to dano njemu. Že res, da Filipa odkrivanje znamenitosti utruja in zaradi vročine tudi jezi, toda kaj bi bilo za mladega nadobudneža bolj zanimivo in vznemirljivo, kot je tudi srečavanje z nekakšnim kriminalom. Otroci radi berejo o ljubiteljskih detektivih, Filip je zagotovo eden od njih. Dogajajo se tatvine in fant se ima za detektiva. Prepričan je, da mu bo zagotovo uspelo vse razvozlati. Pomisli, da bi o nenavadnih dogodkih na potovanju lahko napisal celo knjigo.

Pisateljica se domisli nasprotja: ob Filipa, ki je poln notranje napetosti (po eni strani je plašen, negotov, zgubljen

in nespreten, po drugi pa se razglaša za velikega detektiva ter pametnega in zanimivega odraslega človeka; če ga ima kdo za otroka, je zanj to nadvse žaljivo in neprimerno), postavi trinajstletno Zalo, bistro dekle fantovskega videza. Za razliko od novega prijatelja je do svoje mame zaščitniška in prijazna. Ker so se starši ločili, si zdaj delijo skrbništvo nad hčerko, tako da je po teden dni pri materi in teden dni pri očetu. Ker starši tekmujejo med seboj, lahko marsikaj izsili sebi v prid, še vedno pa si močno želi, da bi bili skupaj. Ob takih dekletovih iskrenih besedah in želji po obeh starših Filip začuti, kako dragoceno je, da so v njegovi družini tesno povezani in se imajo radi. Tega, da bi se karkoli spremenilo, si noče niti predstavljati. Ker rad pretirava, pripomni, da bi v primeru, če bi šel oče stran, umrl. Ne glede na to, kako vztrajno kar naprej sitnari in negoduje, naravnost prizna, da so prav starši tisti, ki jih ima najraje na svetu, in še, morda bi mami in očetu moral to večkrat tudi pokazati. Zala pa grenko pripomni, da glede določil preživljanja časa pri starših sama nima nikakršne izbire.

Najstnikov pogled na odrasle je kritičen ter kdaj pa kdaj tudi nestrpen. Pisateljica z učinkovitimi literarnimi sredstvi prikaže njegov osebnostni razvoj. Fant čedalje bolj spoznava pomen skupnosti, razumevanja med ljudmi, poštenosti in pravičnosti. Priznava, da je človek bitje, ki ima veliko moč in je marsičesa zmožen – tako dobrega kot slabega. V prihodnosti bo morda postal znanstvenik, detektiv ali pa čuvaj v živalskem vrtu. Čaka ga veliko zanimivega. Že res, da mu nagajajo hormoni, tu in tam, ko na primer premišljuje o

prividu skrivnostnega vlaka iz preteklosti, je nekoliko naiven, tudi njegovo predajanje domišljiji poleti nekam visoko, toda zasijejo tudi vrednote. V sporazumevanju z Zalo se večkrat znajde v težavnem položaju, saj je deklica veliko bolj stvarna in razumna, a v družbi z nekoliko čudaškim fantom se tudi v njej nekaj premakne. Namesto širokih in razvlečenih fantovskih oblačil si na koncu potovanja nadene nekoliko krajše krilo, tudi ustnice dobijo drugačno barvo in se lepo svetijo. Po vsej verjetnosti se ji zgodi čudež zaljubljenosti, Filip pa je tako ali tako ves čas zaskrbljen, kako naj se sploh obnaša v družbi nasprotnega spola, zlasti če je njegova predstavnica prepričana, da ima vselej prav. Dotik je zanj novo odkritje, ki mu povzroča hitrejšje bitje srca, potenje in pričakovanje nečesa neznanega.

Dogajanje je postavljeno v sedanji čas. Tako je na primer mogoče izvedeti, kakšni so helikopterski starši. To so takšni, ki se neprestano spreletavajo nad svojim otrokom, ga nadzorujejo, določajo vsak njegov naslednji premik in skušajo živeti namesto njega. Filip kar naravnost vpraša svojo mamo, ali je morda tudi ona prav takšna. Ves čas jo skrbi za sina, vendar se obvladuje, da ne bi bila podobna oblastnemu in nadzorniškemu helikopterju. Tudi ptice letajo svobodno in slej ko prej zapustijo gnezda. Zdaj je Filipu v gnezdu še udobno in prijetno, prišel pa bo dan, ko bo se bo odpravil po svoji poti.

Posebnost romana *Samo mulca* je izbira jezika. Gleda na to, da govori prvoosebni pripovedovalec, star dvanajst let in pol, se je bilo treba nekoliko omejiti in pisati tako, da fantu verjamemo. V pisanju prevladuje zborni

jezik, okrašen pa je s slengom, narečnimi izrazi, izvirno ali poslovenjeno angleščino ter besedami iz nekdanje srbohrvaščine. Avtorica pričara razburkano dogajanje, ustvarja napetost in pričakovanje; njeni opisi so slikoviti. Nazoren je prikaz zgodovinskih dogodkov, značilnosti krajev in dogajanja v naravi, veliko je natančnih podatkov o posebnostih italijanske pokrajine. O vsem tem pripoveduje zagnana vodnica Polona. V predanosti svojemu poklicu in odgovornosti do udeležencev in udeleženk turistične pustolovščine je polna vneme in ji ne morejo do živega niti tatvine, ki se dogajajo na potovanju. Zaupa v svoje delo in poslanstvo. Med drugim na primer pravi, kako velik pomen ima voda, saj v sebi skriva vonjave, spomine, minerale ter odsev živali in ljudi, ki so se zazirali vanjo. Voda je v njenih očeh prav posebna in čudežna spojina.

Pisateljica Janja Vidmar je dobra in premišljena poznavalka človekove osebnosti in torej psihologinja (diplomirala je iz slovenščine in pedagogike). Glavni junak Filip, pravzaprav sitnoba, negodovalec in tečnež, že skoraj nekakšen antijunak, je prikazan nadvse prepričljivo. Zala ga zna zaustaviti, kadar sklepa prehitro in nepremišljeno, tudi sicer je že skoraj modra in za svojih trinajst let nenavadno zrela. Filip ne razume, zakaj imajo punce vedno zadnjo besedo. Prikazovanje pisane družčine je zabavno in duhovito. Omenjeno pa je tudi to, da morajo v skupini ljudi, ki potujejo skupaj, veljati pravila, kako se je treba obnašati. Šele potem vse poteka tako, da je potovanje udeleženkam in udeležencem v zadovoljstvo. Filipovi starši so dobronamerni, mama je skrbna in ljubeča ter ekološko

ozaveščena, oče šaljiv, razumevajoč in prijeten, fotograf Jošt opravlja svoje delo in se drži bolj zase, na koncu pa je prav on tisti, ki pomembno prispeva k razkritju tatvin. Gospa Hermina, ki jo Filip in Zala po osebi iz Harryja Potterja imenujeta Hermiona in je prva žrtev neznanih tatov ali tatic, saj ji sunejo denarnico, je prikazana plastično in duhovito. Marljivi in bistrourni prijateljici Harryja Potterja, najboljši učenki na Bradavičarki, ni prav nič podobna. Hermina je debela kot sod, Filipova mama pa pravi, da je tak opis žaljiv, gospa je samo nekoliko zajetna. Ženska s čezmerno težo ves čas negoduje in se pritožuje, saj so potovalni podvigi zanj naporni, vmes pa Filipu pove tudi marsikaj pametnega, saj je med drugim prepričana, da amerikanizacija poneumlja in kvari evropsko kulturo. Ena od dobrodošliih slogovnih in vsebinskih posebnosti romana *Samo mulca* je pisateljičin smisel za humor. Marsikaj zna spretno zabeliti ter svoje bralke in bralce spravljati v smeh in dobro voljo.

Z večšo pisateljsko roko je prikazana igra zbliževanja in zavračanja. Ljubezenska čustva je zaradi možnosti prizadetosti treba prikrivati. »Nočemo biti prizadeti. Ker ljubezen tudi rani. Včasih je mehka kot svila, drugič pa ostra kot britev. Če se urežemo, peče in skali.« (str. 228) V tovrstni igri sta udeležena tudi Zala in Filip. Vse se srečno razplete in zagotovo se jima bo dogajalo še veliko lepega.

Roman *Samo mulca* je nov ustvarjalni dosežek pisateljice Janje Vidmar, delo, v katerem so v pravi meri

literarno prepričljivo in estetsko dognано prikazani doživljanje najstnika, družinski odnosi, skupinska dinamika, širjenje in poglobljanje vednosti in razgledanosti, vzgajanje ter spodbujanje vrednot svobode, spoštovanja in razumevanja. Zali in Filipu se večkrat dogaja, da ju imajo za mulca, toda v iskanju in razkritju žepark sta opravila pomembno delo, vredno občudovanja. Dolgoprstnežev in ljudi, ki se okoriščajo na račun drugih, ni lahko odkriti. Ko se vse izteče dobro, se Filip kar sam namesti na zemljevid detektivskih genijev. Zdaj torej spet pride na dan domišljava plat njegovega značaja. Ob vprašanju, kako se bo po potovanju postavil pred Zalo, pa se vendarle porajajo dvomi, ali mu bo uspelo. Že res, da je ljubezen nekaj, kar pošteno zdelo, sploh če je zaljubljenec star dvanajst let in pol, toda vseeno je vredno sprejeti izziv in se prepustiti novi dogodivščini.

Marija Švajncer,

marija.svajncer1@gmail.com

SLOVENSKA SLAVISTIKA NA 17. MEDNARODNEM KONGRESU SLAVISTOV V PARIZU¹

1 Uvod

Mednarodni slavistični kongres, 17. zapovrstjo, je letos med 25. in 30. avgustom 2025 potekal v Parizu, na Univerzi Sorbonne VI (Centre Malesherbes

¹ Prispevek je nastal v okviru programov P6-0038 in P6-0156, ki ju financira Javna agencija za znanstvenoraziskovalno in inovacijsko dejavnost Republike Slovenije.